

ทัศนคติของเกษตรกรต่อการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า¹ ในจังหวัดเชียงราย

พรพิมล ใจไหว² วิทยา ปัญญาโกษา³ จเร หลิมวัฒนา² และแสงจันทร์ พิณีจ²

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของเกษตรกรต่อการเลี้ยงกระบือเชิงการค้าในจังหวัดเชียงราย โดยศึกษาในกลุ่มเกษตรกร 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้เลี้ยงกระบือ จำนวน 54 ราย และกลุ่มที่ไม่ได้เลี้ยงกระบือ จำนวน 140 ราย โดยกลุ่มที่เลี้ยงกระบือส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา จำนวนกระบือที่เลี้ยงเฉลี่ยรายละ 5 ตัว วิธีการเลี้ยงกระบือส่วนใหญ่ จะเลี้ยงในพื้นที่นาของตนเอง โดยปล่อยให้กินหญ้าธรรมชาติ ไม่มีการสำรองเสบียงอาหารสัตว์ วัตถุประสงค์การเลี้ยงกระบือจะเลี้ยงเป็นทรัพย์สิน ไม่มีการใช้กระบือเป็นแรงงาน สำหรับกลุ่มไม่เลี้ยงกระบือ จะมีอาชีพหลักค้าขาย รับจ้าง ทำไร่ ทำสวน และทำนา และมีการเลี้ยงสัตว์เช่น โคเนื้อ สุกร และหรือสัตว์ปีกด้วย

การศึกษาศึกษาทัศนคติ พบว่า เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีทัศนคติโดยรวมต่อการเลี้ยงกระบือในด้านบวก โดยในกลุ่มผู้เลี้ยงกระบือมีทัศนคติที่เห็นด้วยมากที่สุด ในเรื่องการขู่นกระบือเพื่อการผลิตเนื้อจำหน่าย การใช้ปุ๋ยคอกจากมูลกระบือเพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี มีทัศนคติเห็นด้วยในระดับมาก ในเรื่องมีโอกาสที่เกษตรกรจะซื้อขายและเลี้ยงกระบือทุกชนิดจำหน่ายเชิงการค้า ในเรื่องการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า อาจทำให้จำนวนกระบือเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีผู้เลี้ยงพ่อแม่พันธุ์ และผลิตลูกมากขึ้น และมีทัศนคติระดับไม่เห็นด้วยมากที่สุด ในเรื่องหากรู้ว่าเป็นเนื้อกระบือ ครอบครัวยุทธเกษตรกรจะไม่บริโภคและไม่ซื้อเนื้อกระบือ ส่วนกลุ่มที่ไม่เลี้ยงกระบือ มีทัศนคติในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในเรื่องหากมีการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า เกษตรกรจะสนับสนุนเพื่อให้เกิดอาชีพเลี้ยงกระบือเพิ่มรายได้ และมีทัศนคติในระดับมากในเรื่องหากมีโอกาสเกษตรกรจะซื้อขาย และเลี้ยงกระบือทุกชนิดจำหน่ายเชิงการค้า ในเรื่องการใช้ปุ๋ยคอกจากมูลกระบือเพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี และในเรื่องการใช้แรงงานกระบือเพื่อลดค่าใช้จ่ายด้านแรงงาน และมีทัศนคติในระดับเห็นด้วยน้อยที่สุด ในเรื่องหากในท้องถิ่นมีการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า เกษตรกรจะไม่สนับสนุนเนื่องจากไม่คุ้มทุน ผลตอบแทนต่ำและอาจก่อความเสียหายต่อพืชผลที่เพาะปลูกในพื้นที่ข้างเคียง ในเรื่องเกษตรกรไม่ต้องการให้มีการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า เนื่องจากกลัวว่าจะทำให้กระบือสูญพันธุ์ และในเรื่องหากรู้ว่าเป็นเนื้อกระบือ ครอบครัวยุทธเกษตรกรจะไม่บริโภคหรือไม่ซื้อ

คำสำคัญ: ทัศนคติ, การเลี้ยงกระบือเชิงการค้า, เกษตรกร

¹ เลขทะเบียนผลงานวิชาการกรมปศุสัตว์ : 51(2) - 0516(5) - 184

² สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57000

³ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดลำพูน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน 51000

Attitude of Farmers on the Commercial Buffaloes Production¹ in Chiang Rai Province

Pornpimon Chaiwai² Witthaya Panyagosa³ Charay Limwattana² and Sangchan Phinij²

Abstract

The purpose of this study was to study attitude of farmers in Chiang rai province on commercial buffalo production. The survey was conducted to collect data from 2 groups of farmers included 54 buffalo production farmers and 140 farmers without buffalo. The main occupation of the buffalo production farmers was rice production. Average number of buffalo owned by buffalo production farmers was 5.00 head. Majority of the farmers raised buffalo under free grazing system. Their paddy fields and natural grass were the main sources of roughage for buffalo where fodder preservation was uncommon. The main purpose of buffalo production was for household asset where none farm used buffalo for draft power. For the none-buffalo group, the main occupation of farmers were retail traders, labors, crop production, rice production, livestock production include cattle, swine and poultry

The study on attitudes of both groups on buffalo production indicated that their attitudes were relatively positive. The largest numbers of buffalo producers were greatly agreed with the purposes to raise buffalo for beef and manure production. As a result, utilization of chemical fertilizers could be reduced. They were also highly agreed that commercial buffalo production is feasible. As a result, number of buffalo and number of buffalo producers will be increased substantially. Farmers will not refuse bovine meat includes buffalo meat. For the farmers who did not raise buffalo were also supported commercial buffalo production. The none-buffalo farmers believed that commercial buffalo production will be beneficial and led to the increasing in buffalo number as well as income from buffalo production. Larger numbers of none-buffalo farmers were willing to take parts in commercial buffalo production include involve in buffalo production, increase use of buffalo manure and increase use of animal draft power. On the other hand, smaller number of farmers felt that they will not involve in commercial buffalo production due to the evaluation that benefit from buffalo production was unlikely; else buffalo production can cause damage to crops. None-buffalo farmers will not refuse buffalo meat. They believed that commercial buffalo production will not lead to the species extinction.

key words: Attitude, Commercial buffalo production, Farmer

¹ Research Paper No : 51(2) - 0516(5) - 184

²Chiang rai Provincial Livestock Office, Amphur Maung, Chiang rai, 57000

³ Lamphun Provincial Livestock Office, Amphur Maung, Lamphun, 51000

บทนำ

กระป๋องเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่มีความสำคัญต่อเกษตรกรรายย่อยในชนบท กระป๋องเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่าย สามารถใช้ประโยชน์จากอาหารหยาบคุณภาพต่ำ เช่น หญ้าพื้นเมือง ฟางข้าว ได้ดี มีความต้านทานโรคสูง และมูลกระป๋องยังใช้เป็นปุ๋ยในไร่นาได้ (กองส่งเสริมการปศุสัตว์, 2538) เกษตรกรไทยเลี้ยงกระป๋องเพื่อเป็นแรงงานในภาคเกษตร ใช้มูลกระป๋องเป็นปุ๋ยในไร่นา และเป็นทรัพยากร เมื่อมีกระป๋องมากเกินไปหรือมีความจำเป็นต้องการใช้เงินก็สามารถจำหน่ายกระป๋องเป็นรายได้เสริมด้วย อย่างไรก็ตาม พบว่าจำนวนกระป๋องในประเทศไทยลดลงทุกปี จากสถิติของกรมปศุสัตว์ตั้งแต่ปี 2532 ประเทศไทยมีจำนวนกระป๋องทั้งหมด 4.6 ล้านตัว ในปี 2550 จำนวนกระป๋องลดลงเหลือ 1.5 ล้านตัวเท่านั้น และในภาคเหนือ พบว่า ปี 2532 มีกระป๋อง 583,184 ตัว ในปี 2548 ลดลงเหลือ 225,970 ตัวเท่านั้น (กรมปศุสัตว์, 2551) เมื่อพิจารณาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงกระป๋องในภาคเหนือพบว่า จำนวนกระป๋องลดลงอย่างรวดเร็วระหว่างปี 2535-2540 โดยในปี 2539 จำนวนกระป๋องลดลงมากกว่า 150,000 ตัว ทั้งนี้ น่าจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงระบบการใช้แรงงานกระป๋องในภาคเกษตรกรรม เนื่องจากกระษัตริย์นั้นเกษตรกรได้ใช้รถไถเดินตามแทนแรงงานกระป๋องมากขึ้น ตั้งแต่ปี 2540 จำนวนกระป๋องก็ยังคงลดลงเฉลี่ยปีละประมาณ 30,000 ตัว ซึ่งเป็นอัตราที่ค่อนข้างสูงหากเทียบกับจำนวนกระป๋องที่มีอยู่ในปัจจุบัน ถึงแม้ว่ากระป๋องจะลดจำนวนลงมาโดยตลอดแต่ประเทศไทยก็ยังมีอัตราการบริโภคเนื้อกระป๋องสูงเมื่อเทียบกับการผลิต โดยเฉพาะในภาคเหนือของประเทศ องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติคาดว่าคนไทยมีอัตราการบริโภคเนื้อกระป๋อง ประมาณ 0.67 กิโลกรัมต่อคนต่อปี หรือคิดเป็นกระป๋องมีชีวิต 300,000 ตัวต่อปี ในขณะที่มีการผลิตลูกกระป๋องปีละประมาณ 250,000 ตัวต่อปี (สถานีวิจัยและทดสอบพันธุ์สัตว์พะเยา, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) จังหวัดเชียงราย เป็นจังหวัดหนึ่งที่นิยมบริโภคเนื้อกระป๋องสูงประมาณ 2.76 กิโลกรัมต่อคนต่อปี (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงราย, 2549) ดังนั้น เพื่อให้กระป๋องมีจำนวนเพิ่มขึ้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างระบบการอนุรักษ์กระป๋อง และกระตุ้นให้เกษตรกรเห็นความสำคัญและสนใจเลี้ยงกระป๋องเพิ่มมากขึ้น จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดชายแดนเป็นแหล่งการติดต่อค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า ลาว จีน การส่งเสริมให้เลี้ยงกระป๋องมากขึ้น ให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น เชื่อว่าจะเป็นการเพิ่มจำนวนกระป๋องและอนุรักษ์กระป๋องไทยไว้ได้อีกทางหนึ่ง

จากปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คณะผู้วิจัยต้องการศึกษาทัศนคติของเกษตรกรที่เลี้ยงและไม่เลี้ยงกระป๋อง เพื่อนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนส่งเสริมการเพิ่มจำนวนกระป๋องและการเลี้ยงกระป๋องเชิงการค้า สามารถกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาการเลี้ยงกระป๋องในพื้นที่จังหวัดเชียงรายอย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในศึกษาเป็นเกษตรกร ในอำเภอแม่จัน อำเภอพาน และอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย จำนวน 194 ราย ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยแบ่งตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มเลี้ยงกระบือ
2. กลุ่มไม่เลี้ยงกระบือแต่บริโภคเนื้อกระบือ

วิธีการศึกษา

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจในสองลักษณะ ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เลี้ยงกระบือและไม่เลี้ยงกระบือในจังหวัดเชียงราย จำนวน 194 ราย
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ได้จากการค้นคว้าหนังสือ เอกสาร หรือวารสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science) Version 11.0 ในการประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม โดยแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรของกลุ่มที่เลี้ยงกระบือ โดยใช้ค่าสหสัมพันธ์
3. วิเคราะห์ระดับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ต่อการเลี้ยงกระบือเชิงการค้าโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
4. การแปลความหมายของคะแนน จะมีเกณฑ์การแปลผลข้อมูล แบ่งเป็น 5 ระดับ (ชัชวาล, 2544) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การคิดเกณฑ์คะแนนความเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า

คะแนนเฉลี่ย	ระดับความเห็นต่อการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า
4.21 – 5.00	มากที่สุด
3.41 – 4.20	มาก
2.61 – 3.40	ปานกลาง
1.81 – 2.60	น้อย
1.00 – 1.80	น้อยที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษานี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยประกอบด้วยคำถามแบบปิด (closed question) เพื่อเช็คสิ่งที่ต้องการ (check list) และคำถามแบบเปิด (open-ended question) แบ่งออกเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ตอนที่ 2 ข้อมูลทางด้านครอบครัว

ตอนที่ 3 ข้อมูลทางการเลี้ยงสัตว์

ตอนที่ 4 ข้อมูลด้านการเลี้ยงกระบือ

ตอนที่ 5 ความเห็นต่อการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า

ระยะเวลาการเก็บข้อมูล

ตุลาคม 2549 – มีนาคม 2550 รวม 6 เดือน

ผลการศึกษาและวิจารณ์

1. ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

กลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงกระบือทั้งหมด 54 ราย แบ่งเป็นเพศชาย 52 ราย (ร้อยละ 96.29) และเพศหญิง 2 ราย (ร้อยละ 3.71) ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 40-59 ปี (ร้อยละ 44.44) มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ 53 ราย (ร้อยละ 98.14) มีอาชีพหลักทำนา 43 ราย (ร้อยละ 79.62) ทำไร่ ทำสวน 9 ราย (ร้อยละ 16.66) จบการศึกษาสูงสุดระดับชั้นประถมศึกษา 52 ราย (ร้อยละ 96.29) และมัธยมศึกษา 2 ราย (ร้อยละ 3.71) ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม 43 ราย (ร้อยละ 79.62) และมีตำแหน่งเป็นกรรมการกลุ่มต่างๆ 10 ราย (ร้อยละ 18.53) (ตารางที่ 2)

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เลี้ยงกระบือทั้งหมด 140 ราย แบ่งเป็นเพศชาย 115 ราย (ร้อยละ 82.14) และเพศหญิง 25 ราย (ร้อยละ 17.85) มีอายุระหว่าง 40-49 ปี 43 ราย (ร้อยละ 30.71) อายุระหว่าง 30-39 ปี 35 ราย (ร้อยละ 25.00) และอายุระหว่าง 50-59 ปี 26 ราย (ร้อยละ 18.57) มีอาชีพหลักค้าขาย รับจ้าง 55 ราย (ร้อยละ 39.28) ทำนา ทำไร่ 42 ราย (ร้อยละ 30.00) และทำนา 35 ราย (ร้อยละ 25.00) ส่วนใหญ่จบการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา 102 ราย (ร้อยละ 72.85) มัธยมศึกษา 19 ราย (ร้อยละ 13.57) และไม่ดำรงตำแหน่งทางสังคม 126 ราย (ร้อยละ 90.00) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ข้อมูล	เลี้ยงกระบือ		ไม่เลี้ยงกระบือ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ				
ชาย	52	96.29	115	82.14
หญิง	2	3.71	25	17.85
อายุ (ปี)				
20-29	1	1.85	22	15.71
30-39	4	7.40	35	25.00
40-49	24	44.44	43	30.71
50-59	24	44.44	26	18.57
60 ปีขึ้นไป	1	1.85	14	26.92
อาชีพหลัก				
ทำนา	43	79.62	35	25.00
ทำไร่ ทำสวน	9	16.66	42	30.00
ค้าขาย รับจ้าง	1	1.85	55	39.28
ทำนา ทำไร่ ทำสวน	1	1.85	7	5.00
การศึกษาระดับสูงสุด				
ประถมศึกษา	52	96.29	102	72.85
มัธยมศึกษา	2	3.71	19	13.57
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	-	-	9	6.42
ปริญญาตรี	-	-	5	3.57
อื่นๆ	-	-	5	3.57
การเป็นผู้นำ				
ไม่เป็น	43	79.62	126	90.00
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	1	1.85	4	2.85
กรรมการกลุ่ม	10	18.53	7	5.00

2. ข้อมูลด้านครอบครัว

กลุ่มตัวอย่างมีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4 คน โดยมีสมาชิกต่ำสุด 2 คน สูงสุด 10 คน ในครอบครัวมีจำนวนแรงงานสูงสุด 8 คน มีที่ดินเพื่อการเกษตรสูงสุด 500 ไร่ และมีรายได้จากการเกษตรต่ำสุด 2,000 บาทต่อปี มีรายได้สูงสุด 400,000 บาทต่อปี (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยของข้อมูลในครอบครัวเกษตรกร

ข้อมูลเกษตรกร	ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าเฉลี่ย±S.D.
จำนวนสมาชิกในครอบครัว(คน)	2	10	4.37 ± 1.59
จำนวนแรงงานในครอบครัว (คน)	0	8	3.04 ± 1.36
จำนวนที่ดินเพื่อการเกษตร (ไร่)	0	500	15.50 ± 38.64
รายได้จากการเกษตร (บาท/ปี)	2,000	400,000	38,922.41 ± 33,541.81

3. ข้อมูลด้านการเลี้ยงสัตว์

เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่างเลี้ยงโคเนื้อและหรือโคพื้นเมือง จำนวน 63 ครอบครัว 522 ตัว เฉลี่ยครอบครัวละ 8 ตัว เลี้ยงกระบือ จำนวน 54 ครอบครัว 287 ตัว เฉลี่ยครอบครัวละ 5 ตัว เลี้ยงสุกร จำนวน 58 ครอบครัว 231 ตัว เฉลี่ยครอบครัวละ 4 ตัว และเลี้ยงสัตว์ปีก จำนวน 127 ครอบครัว 3,425 ตัว เฉลี่ยครอบครัวละ 30 ตัว (ตารางที่ 4)

พื้นที่ใช้เลี้ยงกระบือ พบว่าเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือส่วนใหญ่จะเลี้ยงในพื้นที่นาส่วนตัว จำนวน 40 ราย (ร้อยละ 74.07) เลี้ยงกระบือในที่สาธารณะ 8 ราย (ร้อยละ 14.81) เลี้ยงในที่ผู้อื่น จำนวน 2 ราย (ร้อยละ 3.70) ส่วนวิธีการใช้ประโยชน์พืชอาหารสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้หญ้าธรรมชาติเลี้ยงกระบือ โดยใช้วิธีให้สัตว์แทะเล็มแบบต่อเนื่อง จำนวน 49 ราย (ร้อยละ 94.23) ใช้วิธีตัดเกี่ยวเลี้ยง 3 ราย (ร้อยละ 5.66) ให้กระบือแทะเล็มแบบหมุนเวียน 2 ราย (ร้อยละ 3.84) เกษตรกรทุกรายไม่มีการผลิตเสบียงสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่ จำนวน 33 ราย (ร้อยละ 80.48) เห็นว่าพืชอาหารสัตว์ไม่เพียงพอเลี้ยงสัตว์ แต่ในขณะเดียวกันเกษตรกรส่วนใหญ่ จำนวน 38 ราย (ร้อยละ 92.68) มีความเห็นว่าไม่ต้องการปลูกพืชอาหารสัตว์เพิ่มเติม มีเพียง 3 ราย (ร้อยละ 7.31) ที่ต้องการปลูกพืชอาหารสัตว์เพิ่มเติม ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่สำหรับปลูกพืชอาหารสัตว์ (ตารางที่ 5) และมักพบปัญหาการขาดแคลนอาหารสัตว์ในฤดูแล้ง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของบัญชาและคณะ (2548) ที่ศึกษาการพัฒนาพันธุ์และอนุรักษ์กระบือพื้นเมืองเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ถึงการศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจของผู้เลี้ยงกระบือรายย่อย พบว่ามีลักษณะปัญหาการเลี้ยงกระบือที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้นหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องให้การช่วยเหลือสนับสนุนด้านความรู้ ข้อเสนอแนะ เพื่อที่เกษตรกรจะมีศักยภาพการผลิตกระบือที่ดีขึ้น

ตารางที่ 4 ข้อมูลการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลเกษตรกร	ครอบครัว	จำนวน(ตัว)	เฉลี่ย(ตัว)/ครอบครัว
โคเนื้อ และ/หรือ โคพื้นเมือง	63	522	8.29
กระบือ	54	287	5.31
สุกร	58	231	3.98
สัตว์ปีก	127	3,425	26.97

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละข้อมูลของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่เลี้ยงกระบือ

ข้อมูลเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
พื้นที่เลี้ยงสัตว์		
ที่นาส่วนตัว	40	74.07
ที่สาธารณะ	8	14.81
ที่ผู้อื่น	2	3.70
ที่นาส่วนตัวและที่สาธารณะ	1	1.85
ที่นาส่วนตัวและที่ผู้อื่น	1	1.85
ที่นาส่วนตัว ที่ผู้อื่นและที่สาธารณะ	2	3.70
วิธีใช้ประโยชน์พืชอาหารสัตว์		
ใช้แทะเล็มต่อเนื่อง	49	94.23
ใช้แทะเล็มหมุนเวียน	2	3.84
ตัดเกี่ยวเลี้ยง	3	5.66
ความเพียงพอของพืชอาหารสัตว์ที่มี		
เพียงพอ	8	19.51
ไม่เพียงพอ	33	80.48
ความต้องการปลูกพืชอาหารสัตว์เพิ่มเติม		
ต้องการ	3	7.31
ไม่ต้องการ	38	92.68

4. ข้อมูลการเลี้ยงกระบือ

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีกระบือพ่อพันธุ์สูงสุด 10 ตัว ต่ำสุด 1 ตัว กระบือแม่พันธุ์มีสูงสุด 8 ตัว ต่ำสุด 1 ตัว กระบือรุ่นรวมเพศผู้และเพศเมียมีสูงสุด 5 ตัว ต่ำสุด 1 ตัว ส่วนลูกกระบือมีสูงสุด 5 ตัว และ ต่ำสุด 1 ตัว ส่วนการขายกระบือในรอบปีที่ผ่านมาสูงสุดขายไป 3 ตัว ต่ำสุด 1 ตัว เกษตรกรมีรายได้จาก

การขายกระบือสูงสุด 30,500 บาท ต่ำสุด 1,200 บาท และมีการซื้อกระบือเข้ามาเลี้ยงสูงสุด 10 ตัว ต่ำสุด 1 ตัว มีรายจ่ายเพื่อซื้อกระบือสูงสุด 90,000 บาท ต่ำสุด 8,500 บาท (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยของจำนวนกระบือและการซื้อขาย

จำนวนกระบือ	ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าเฉลี่ย \pm S.D.
จำนวนกระบือ			
พ่อพันธุ์ (ตัว)	1	10	1.68 \pm 1.45
แม่พันธุ์ (ตัว)	1	8	2.70 \pm 1.32
กระบือรุ่น เพศผู้และเพศเมีย (ตัว)	1	5	1.56 \pm 0.84
ลูกกระบือเพศผู้และเพศเมีย (ตัว)	1	5	1.43 \pm 0.92
การซื้อและขายกระบือในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา			
กระบือที่จำหน่ายได้ (ตัว)	1	3	1.46 \pm 0.66
รายได้จากการจำหน่ายกระบือ (บาท)	1,200	30,500	13,823.07 \pm 8,231.96
กระบือที่ซื้อเข้ามา (ตัว)	1	10	2.14 \pm 2.41
รายจ่ายที่ซื้อกระบือเข้ามา (บาท)	8,500	90,000	22,964.29 \pm 22,089.38

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละข้อมูลการเลี้ยงกระบือ

ข้อมูลกระบือ	จำนวน	ร้อยละ
การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของกระบือในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมา		
เพิ่มขึ้น	34	59.64
ลดลง	4	7.01
เท่าเดิม	19	33.33
การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของกระบือในอีก 5 ปี ต่อไป		
เพิ่มขึ้น	33	57.89
ลดลง	2	3.50
เท่าเดิม	22	38.59
การใช้แรงงานจากกระบือ		
ไม่ใช้	57	100.00

จากข้อมูลจำนวนกระบือและระบบการเลี้ยงกระบือของเกษตรกรจะเห็นว่าไม่มีการใช้แรงงานจากกระบือในภาคเกษตร ส่วนใหญ่จะเลี้ยงเพื่อเป็นทรัพย์สิน จะขายกระบือเมื่อถึงคราวจำเป็นต้องใช้เงิน หรือขายเมื่อมีกระบือมากเกินไปเกินความจำเป็น แต่อย่างไรก็ตาม เกษตรกรยังมีรายได้ประจำจากการ

จำหน่ายมูลกระบือด้วย สำหรับจำนวนกระบือที่มีเพิ่มขึ้นนั้นมาจากการขยายพันธุ์ในฝูงเอง เกษตรกรจะไม่ค่อยซื้อกระบือมาเลี้ยงเพิ่ม ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กระบือมีขนาดตัวที่เล็กลง สอดคล้องกับ ทวีและคณนา (2549) ที่กล่าวว่า ระบบการเลี้ยงกระบือของเกษตรกรไทยเป็นการเลี้ยงในบ้าน โดยกระบือจัดเป็นมรดกจากบรรพบุรุษที่สืบทอดมายังลูกหลาน ระบบการเลี้ยงจะปล่อยตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ระบบการผสมพันธุ์ และการจัดการสุขภาพ

สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนกระบือกับข้อมูลของเกษตรกร (ตารางที่ 8) พบว่าอายุของเกษตรกร และจำนวนบุตรในครอบครัวมีความสัมพันธ์ในด้านบวกต่อจำนวนกระบือ ($P < 0.01$ และ $P < 0.05$) ส่วนจำนวนโคเนื้อและหรือโคพื้นเมือง และระดับการศึกษาของเกษตรกรมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับจำนวนกระบือ ($P < 0.05$ และ $P < 0.01$)

ตารางที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนกระบือและข้อมูลของเกษตรกรที่เลี้ยงกระบือ

ความสัมพันธ์	ค่าสหสัมพันธ์ (r)
จำนวนกระบือ	1.00
อายุของเกษตรกร	0.26**
จำนวนบุตร	0.17*
จำนวนสมาชิกในครอบครัว	-0.03
จำนวนแรงงานในครอบครัว	0.02
จำนวนที่ดินถือครอง	0.04
จำนวนโคเนื้อหรือโคพื้นเมือง	-0.14*
พื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์	0.14
ระดับการศึกษา	-0.28**

ระดับนัยสำคัญ ** $P < 0.01$, * $P < 0.05$

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนกระบือกับข้อมูลของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรที่อายุเพิ่มขึ้นมีแนวโน้มจะมีกระบือเพิ่มมากขึ้น แต่มีความสัมพันธ์ระดับค่อนข้างต่ำ อาจเนื่องมาจากเกษตรกรเลี้ยงกระบือมาเป็นเวลานาน มีประสบการณ์ และจากพฤติกรรมการเลี้ยงกระบือเพื่อเป็นทรัพย์สิน จึงทำให้มีกระบือเพิ่มขึ้นนั่นเอง นอกจากนี้ยังพบความสัมพันธ์ในทิศทางบวกระหว่างจำนวนกระบือและจำนวนบุตรในครอบครัว แต่พบว่ามีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำเช่นเดียวกัน นั้นแสดงว่าเมื่อมีบุตรมากมีแนวโน้มจะเลี้ยงกระบือเพิ่มขึ้น เกษตรกรส่วนใหญ่เมื่อมีความจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมากในโอกาสต่างๆ เช่น พืชผลที่ปลูกไว้เสียหาย หรือเป็นค่าเล่าเรียนของบุตร สามารถนำกระบือไปจำหน่ายได้เงินมาใช้ได้ (สิริวาทก์, 2538) ดังนั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองเศรษฐกิจในครอบครัวจึงเป็นเหตุผลที่ทำให้เกษตรกรตัดสินใจเลี้ยงกระบือมากขึ้นได้ สำหรับความสัมพันธ์ของระดับการศึกษาและ

จำนวนโคเนื้อและหรือโคพื้นเมืองต่อจำนวนกระบือ นั้น มีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกัน โดยเฉพาะระดับการศึกษาอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มคนที่มีระดับการศึกษาค่อนข้างน้อยมักตัดสินใจทำงานอยู่ในภาคเกษตร แต่กลุ่มคนที่มีการศึกษาค่อนข้างสูงส่วนใหญ่จะเลือกทำงานในภาคเอกชนหรืออยู่ในเมืองใหญ่ ส่วนการเลี้ยงโคเนื้อหรือโคพื้นเมืองนั้น เนื่องจากพฤติกรรมการกินหรือการดำรงชีวิตของโคและกระบือที่แตกต่างกัน จึงทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่นิยมเลี้ยงโคและกระบือร่วมกัน

5. ทศนคติของเกษตรกรต่อการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า

จากผลการศึกษาวิจัยด้านทศนคติของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีทศนคติโดยรวมต่อการเลี้ยงกระบือในด้านบวกต่อการเลี้ยงกระบือจำหน่ายในเชิงการค้าเนื่องจากเห็นว่าเป็นการเพิ่มรายได้แก่ครอบครัวทั้งจากการขุนกระบือเพื่อการผลิตเนื้อจำหน่าย การใช้ปุ๋ยคอกจากมูลกระบือเพื่อลดการใช้สารเคมี เป็นการทำให้จำนวนกระบือในท้องถิ่นมีจำนวนเพิ่มขึ้น และกระบือยังสามารถใช้เป็นแรงงานในการเกษตรเป็นการลดค่าใช้จ่ายด้านพลังงานได้อีกทางหนึ่งด้วย รายละเอียดทศนคติของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีดังนี้

5.1 เกษตรกรที่เลี้ยงกระบือ

เกษตรกรมีทศนคติที่เห็นด้วยที่ว่าหากมีโอกาสจะเลี้ยงกระบือผลิตลูกจำหน่ายเชิงการค้าในระดับปานกลาง (เฉลี่ย 2.97 คะแนน) และถ้ามีโอกาสอยากจะขุนกระบือเพื่อผลิตเนื้อจำหน่ายเชิงการค้ามากที่สุด (เฉลี่ย 3.58 คะแนน) เมื่อมีโอกาสเกษตรกรอยากจะซื้อ ขาย และเลี้ยงกระบือทุกชนิดเชิงการค้ามาก (เฉลี่ย 3.42 คะแนน) รวมทั้งถ้าในท้องถิ่นมีการเลี้ยงกระบือเชิงการค้าเกษตรกรจะสนับสนุนให้เกิดอาชีพการเลี้ยงกระบือเพื่อเพิ่มรายได้ (เฉลี่ย 2.74 คะแนน) และเกษตรกรมีทศนคติที่ไม่เห็นด้วยต่อความเห็นที่ว่า การเลี้ยงกระบือเชิงการค้าให้ผลตอบแทนต่ำ (เฉลี่ย 2.18 คะแนน) และเห็นด้วยในระดับปานกลางที่ว่า การเลี้ยงกระบือเชิงการค้าอาจทำให้กระบือสูญพันธุ์ (เฉลี่ย 2.65 คะแนน) แต่เกษตรกรเห็นด้วยเป็นอย่างมากต่อความเห็นที่ว่า การเลี้ยงกระบือเชิงการค้าจะทำให้จำนวนกระบือเพิ่มขึ้น (เฉลี่ย 3.47 คะแนน) และนิยมบริโภคและซื้อเนื้อกระบือเท่าๆกับเนื้อโคหรือเนื้อสัตว์ชนิดอื่นๆ น้อย (เฉลี่ย 2.51 คะแนน) เกษตรกรเห็นด้วยน้อยที่สุดต่อความเห็นที่ว่าเมื่อเป็นเนื้อกระบือจะไม่บริโภคและไม่ซื้อ (เฉลี่ย 1.00 คะแนน) นอกจากนี้เกษตรกรเห็นด้วยมากที่สุดว่าการใช้ปุ๋ยคอกจากมูลกระบือเป็นการช่วยลดการใช้ปุ๋ยเคมีลงได้ (เฉลี่ย 4.80 คะแนน) และอยากใช้แรงงานกระบือเพื่อลดค่าใช้จ่ายด้านพลังงานน้อย (เฉลี่ย 2.61 คะแนน) อาจเนื่องจากเกษตรกรเห็นว่าปริมาณงานที่ได้จากการใช้แรงงานกระบือนั้นน้อยในขณะที่ต้องใช้เวลาในการทำงานมากเมื่อเทียบกับการใช้รถไถนา

5.2 เกษตรกรที่ไม่เลี้ยงกระบือ

เกษตรกรกลุ่มที่ไม่เลี้ยงกระบือแต่บริโภคเนื้อกระบือมีทศนคติที่เห็นด้วยที่ว่าหากมีโอกาสจะเลี้ยงกระบือผลิตลูกจำหน่ายเชิงการค้าในระดับปานกลาง (เฉลี่ย 3.10 คะแนน) และถ้ามีโอกาสจะขุนกระบือเพื่อผลิตเนื้อจำหน่ายเชิงการค้า (เฉลี่ย 3.27 คะแนน) เมื่อมีโอกาสเกษตรกรอยากจะซื้อ ขาย

และเลี้ยงกระบือทุกชนิดเชิงการค้ามาก (เฉลี่ย 3.48 คะแนน) ถ้าในท้องถิ่นมีการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า เกษตรกรจะสนับสนุนให้เกิดอาชีพการเลี้ยงกระบือเพื่อเพิ่มรายได้ให้มากที่สุด (เฉลี่ย 4.36 คะแนน) และเกษตรกรไม่เห็นด้วยต่อความเห็นว่า การเลี้ยงกระบือเชิงการค้าให้ผลตอบแทนต่ำ (เฉลี่ย 1.34 คะแนน) และไม่เห็นด้วยที่ว่าการเลี้ยงกระบือเชิงการค้าอาจทำให้กระบือสูญพันธุ์ (เฉลี่ย 1.29 คะแนน) แต่การเลี้ยงกระบือเชิงการค้าจะทำให้จำนวนกระบือเพิ่มขึ้น (เฉลี่ย 3.26 คะแนน) และนิยมบริโภคและซื้อเนื้อกระบือเท่าๆกับเนื้อโคหรือเนื้อสัตว์ชนิดอื่นๆในระดับปานกลาง (เฉลี่ย 2.94 คะแนน) เกษตรกรเห็นด้วยน้อยที่สุดต่อความเห็นว่าเมื่อเป็นเนื้อกระบือจะไม่บริโภคและไม่ซื้อ (เฉลี่ย 1.01 คะแนน) นอกจากนี้เกษตรกรมีความเห็นด้วยเป็นอย่างมากว่าการใช้ปุ๋ยคอกจากมูลกระบือเป็นการช่วยลดการใช้ปุ๋ยเคมีลงได้ (เฉลี่ย 4.21 คะแนน) และอยากใช้แรงงานกระบือเพื่อลดค่าใช้จ่ายด้านพลังงานมาก (เฉลี่ย 3.82 คะแนน)

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยรวมของระดับความเห็นของเกษตรกรต่อการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า

ความเห็นต่อการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า	กลุ่มที่เลี้ยงกระบือ		กลุ่มไม่เลี้ยงกระบือ	
	Means ± SD	ระดับความเห็นด้วย	Means ± SD	ระดับความเห็นด้วย
1) หากมีโอกาสเกษตรกรจะเลี้ยงกระบือเพื่อผลิตลูกจำหน่ายเชิงการค้า	2.97 ± 2.06	ปานกลาง	3.10 ± 1.58	ปานกลาง
2) หากมีโอกาสเกษตรกรจะขุนกระบือเพื่อการผลิตเนื้อจำหน่ายเชิงการค้า	3.58 ± 1.95	มากที่สุด	3.27 ± 1.58	ปานกลาง
3) หากมีโอกาสเกษตรกรจะซื้อ ขายเป็น และเลี้ยงกระบือทุกชนิดจำหน่ายเชิงการค้า	3.42 ± 1.99	มาก	3.48 ± 1.51	มาก
4) หากในท้องถิ่นมีการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า เกษตรกรจะสนับสนุนเพื่อให้เกิดอาชีพเลี้ยงกระบือ เพิ่มรายได้	2.74 ± 0.97	ปานกลาง	4.36 ± 1.02	มากที่สุด
5) หากในท้องถิ่นมีการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า เกษตรกรจะไม่สนับสนุนเนื่องจากไม่คุ้มทุน ผลตอบแทนต่ำ อาจก่อความเสียหายต่อพืชผลที่เพาะปลูกในพื้นที่ข้างเคียงหรือเหตุผลอื่นๆ	2.18 ± 1.26	น้อย	1.34 ± 1.51	น้อยที่สุด

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ความเห็นต่อการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า	กลุ่มที่เลี้ยงกระบือ		กลุ่มไม่เลี้ยงกระบือ	
	Means \pm SD	ระดับความเห็นด้วย	Means \pm SD	ระดับความเห็นด้วย
6) เกษตรกรไม่ต้องการให้มีการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า เนื่องจากกลัวว่าจะทำให้กระบือสูญพันธุ์	2.65 \pm 2.54	ปานกลาง	1.29 \pm 1.40	น้อยที่สุด
7) การเลี้ยงกระบือเชิงการค้าอาจทำให้จำนวนกระบือเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีผู้เลี้ยงกระบือพ่อแม่พันธุ์และผลิตลูกมากขึ้น	3.47 \pm 2.08	มาก	3.26 \pm 1.14	ปานกลาง
8) ครอบครัวยุคใหม่ของเกษตรกรนิยมบริโภคและซื้อเนื้อกระบือ เท่าๆกับเนื้อโคหรือเนื้อสัตว์ชนิดอื่นๆ	2.51 \pm 1.82	น้อย	2.94 \pm 1.63	ปานกลาง
9) หากรู้ว่าเป็นเนื้อกระบือ ครอบครัวยุคใหม่จะไม่บริโภค และไม่ซื้อ	1.00 \pm 1.63	น้อยที่สุด	1.01 \pm 1.71	น้อยที่สุด
10) หากมีโอกาสเกษตรกรอยากจะทำปุ๋ยคอกจากมูลกระบือ เพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี	4.80 \pm 0.53	มากที่สุด	4.21 \pm 1.05	มาก
11) หากมีโอกาสเกษตรกรอยากจะทำแรงงานกระบือเพื่อลดค่าใช้จ่ายด้านพลังงาน	2.61 \pm 1.39	น้อย	3.82 \pm 1.43	มาก
12) ความเห็นด้วยโดยรวมในด้านบวกต่อการเลี้ยงกระบือเชิงการค้า	2.85 \pm 0.53	ปานกลาง	2.91 \pm 0.74	ปานกลาง

สรุปและข้อเสนอแนะ

เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นกลุ่มผู้เลี้ยงกระบือ 54 ราย และกลุ่มที่ไม่เลี้ยงกระบือ 140 ราย กลุ่มที่เลี้ยงกระบือส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 40-59 ปี มีอาชีพหลักทำนา ทำไร่ ทำสวน จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและไม่มีตำแหน่งทางสังคม เลี้ยงกระบือเฉลี่ยรายละ 5 ตัว สำหรับกลุ่มที่ไม่เลี้ยงกระบือกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 40-49 ปี มีอาชีพหลักค้าขายหรือรับจ้าง ทำนา ทำไร่ และมีการเลี้ยงสัตว์อื่นๆ ได้แก่ โคเนื้อ สุกร และหรือสัตว์ปีกด้วย ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

เกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือจะเลี้ยงตามธรรมชาติคือปล่อยให้แพะเล็มหญ้าธรรมชาติในที่นาส่วนตัว หรือพื้นที่สาธารณะ ไม่มีการปลูกพืชอาหารสัตว์และสำรองเสบียงอาหารสัตว์ และส่วนใหญ่ไม่ต้องการปลูก พืชอาหารสัตว์เนื่องจากไม่มีพื้นที่ปลูกจึงเกิดปัญหาการขาดแคลนอาหารสัตว์ในฤดูแล้ง ไม่มีการใช้แรงงาน กระบือในภาคเกษตร จำนวนกระบือของเกษตรกรมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยง กระบือเพื่อเป็นทรัพย์สิน จะจำหน่ายเป็นรายได้เมื่อถึงคราวจำเป็นเท่านั้น ในด้านความสัมพันธ์ของจำนวน กระบือและข้อมูลของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือพบว่า อายุของเกษตรกรและจำนวนบุตรในครอบครัวมี ความสัมพันธ์ในด้านบวกต่อจำนวนกระบือ ส่วนจำนวนโคเนื้อและหรือโคพื้นเมือง และระดับการศึกษาของ เกษตรกรมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามต่อจำนวนกระบือ

การศึกษาทัศนคติของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม พบว่ามีทัศนคติโดยรวมต่อการเลี้ยงกระบือเชิงการค้าใน ด้านบวก โดยในกลุ่มที่เลี้ยงกระบือมีทัศนคติที่เห็นด้วยมากที่สุดในเรื่องการขู่นกระบือจำหน่ายเชิงการค้า เนื่องจากเห็นว่าเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ทำให้กระบือมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การใช้ปุ๋ยจากมูล กระบือเพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี เกษตรกรมีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยมากที่สุด ที่ว่าการเลี้ยงกระบือให้ผลตอบแทน ต่ำ เมื่อรู้ว่าเป็นเนื้อกระบือจะไม่บริโภคและไม่ซื้อและอยากใช้แรงงานกระบือในภาคเกษตรเพื่อลดค่าใช้จ่าย น้ำมันเชื้อเพลิง ส่วนกลุ่มเกษตรกรที่ไม่เลี้ยงกระบือ มีทัศนคติที่เห็นด้วยมากที่สุด ที่ว่าการเลี้ยงกระบือเชิง การค้าเกษตรกรจะสนับสนุนเนื่องจากการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว เกษตรกรมีทัศนคติที่เห็นด้วยระดับ มากต่อการเลี้ยงกระบือทุกชนิดเพื่อเป็นการค้า การใช้ปุ๋ยจากมูลกระบือเพื่อลดการใช้สารเคมี และการใช้ แรงงานจากกระบือเพื่อลดการใช้ น้ำมันเชื้อเพลิง เกษตรกรมีทัศนคติที่เห็นด้วยน้อยที่สุดต่อความเห็นว่า การเลี้ยงกระบือให้ผลตอบแทนต่ำและอาจทำให้กระบือสูญพันธุ์ เมื่อรู้ว่าเป็นเนื้อกระบือจะไม่บริโภคและไม่ ซื้อ ดังนั้น เพื่อให้เกษตรกรเลี้ยงกระบือได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถจำหน่ายเป็นรายได้ประจำหรือเป็น รายได้เสริมได้อย่างต่อเนื่อง จึงควรปรับกลยุทธ์การส่งเสริมการเลี้ยงกระบือ โดยการนำผลการศึกษาวิจัยที่ ได้ไปใช้ประโยชน์ดังนี้

1) สภาพกลุ่มผู้เลี้ยงกระบือที่พบว่าส่วนใหญ่ จะเลี้ยงกระบือแบบปล่อยให้หากินหญ้าธรรมชาติใน แปลงนา และเกษตรกรไม่มีการเตรียมสำรองอาหารหยาบไว้ จึงทำให้มีปัญหาพืชอาหารสัตว์ไม่เพียงพอ ในช่วงฤดูแล้ง เพื่อให้กระบือมีสุขภาพดีและมีความสมบูรณ์พันธุ์ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงราย จึงได้ กำหนดแผนงานในการส่งเสริมแนะนำความรู้ให้เกษตรกร โดยการจัดตั้งฟาร์มตัวอย่างที่ระบบจัดการอาหาร หยาบที่ดีให้เกษตรกรไปศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกันในการพัฒนาการเลี้ยงกระบือในการสำรอง อาหารหยาบในรูปแบบแห้งและหมัก เพื่อใช้ประโยชน์ในฤดูแล้ง

2) เกษตรกรที่เลี้ยงกระบือมีทัศนคติในทางที่ดีต่อการเลี้ยงกระบือในเชิงการค้า ดังนั้น จึงต้องจัดการ เลี้ยงกระบือเป็นแบบกลุ่มหรือเครือข่าย เพื่อขยายการเลี้ยงกระบือร่วมกัน ตามศักยภาพการผลิตในการผลิต กระบือและปุ๋ยจากมูลกระบือจำหน่ายเพิ่มรายได้ ซึ่งถ้าหากกลุ่มมีความแข็งแรงและประสบผลสำเร็จ จะทำ ให้เกษตรกรอื่นที่ไม่เลี้ยงกระบือ หันมาเลี้ยงกระบือเป็นอาชีพเสริมรายได้เพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ คณะกรรมการพิจารณาผลงานวิชาการกรมปศุสัตว์ และคณะกรรมการพิจารณาผลงานวิชาการสำนักสัตวศาสตร์สัตว์และสุขอนามัยที่ 5 เชียงใหม่ ที่กรุณาให้ความรู้และคำแนะนำในการทำวิจัย จนกระทั่งงานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กองส่งเสริมการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์. 2538. คำแนะนำการเลี้ยงควาย. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร.
- กรมปศุสัตว์. 2551. ประมวลสถิติประจำปี 2551. กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ชัชวาล เรื่องประพันธ์. 2544. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS for windows. ขอนแก่น. ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปัญญา สัจจาพันธ์, รัญญา สุขย์ออย และประภัสสร วุฒิปาถี. 2548. การพัฒนาพันธุ์และการอนุรักษกระบือพื้นเมืองเพื่อการใช้ประโยชน์ยั่งยืน 2. การวิจัยทดสอบพันธุ์และกระจายพันธุ์กระบือพื้นเมืองในระดับเกษตรกรรายย่อย.
[http://www.kwaithai.com/research_48/Bufalo_48.pdf]. 18 เมษายน 2551.
- ทวี หมูทอง และคณนา อัจสูงเนิน. 2549. การพัฒนากลุ่มผู้เลี้ยงกระบือบ้านแม่ลัว ตำบลแม่ข้าวต้ม อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- สถานีวิจัยทดสอบพันธุ์สัตว์พะเยา. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.
[http://www.dld.go.th/lspy_pyu/department2.html]. 17 พฤศจิกายน 2551.
- สิริวัฑฒ์ สโรบล. 2538. แนวทางการจัดทำแผนโครงการพัฒนาการเลี้ยงควาย ใน ควายไทย จากห้องนาสู่สากล. รายงานผลการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี นครราชสีมา.
- สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงราย. 2549. การบริโภคเนื้อกระบือ จังหวัดเชียงราย ณ เดือนกันยายน 2549.